

**Správa o naplňaní priorít a cieľov Národnej stratégie regionálneho rozvoja
Banskobystrického kraja**

Ukazovatele k vyhodnoteniu priorít a cieľov Národnej stratégie regionálneho rozvoja

Banskobystrický kraj

SOCIÁLNY PROFIL, EUDSKÉ ZDROJE VÚC

Demografia							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
1.	Počet obyvateľov k 31.12.	653697	653186	652218	660128	658490	
2.	Podiel z celkového počtu obyvateľstva SR (v %)	12,08	12,04	12	12,21	12,17	
3.	Podiel žien na celkovom počte obyvateľstva kraja (v %)	51,77	51,74	51,74	51,59	51,57	
4.	Hustota zaľudnenia na km ²	69,10	69,10	69,00	69,8	69,6	
5.	Podiel mestského obyvateľstva	53,47	53,36	53,21	53,30	53,25	
6.	Prirodzený prírastok (v ‰)	-0,98	-0,12	-0,73	-0,28	-1,5	
7.	Celkový prírastok (v ‰)	-1,48	-0,78	-1,48	-1,31	-2,48	
8.	Migračný prírastok (v ‰)	-0,51	-0,66	-0,75	-1,0	-0,99	
Podiel obyvateľov vo vekových štruktúrach (predproduktívny, produktívny a poproduktívny, podľa európskeho štandardu)							
9.	0 – 14 (spolu)	14,94	14,81	14,73	14,84	14,72	
10.	15 – 64 (spolu)	72,39	72,33	72,30	71,90	71,65	
11.	65 a viac (spolu)	12,67	12,86	12,97	13,26	13,64	
12.	Priemerný vek (spolu)	38,85	39,11	39,35	39,62	39,92	

Demografia

V roku 2012 žilo v Banskobystrickom kraji (ďalej BBK) podľa údajov ŠÚ SR 658 tisíc obyvateľov (oproti roku 2011 sa tento počet znížil o 1638 obyvateľov), čo predstavuje viac ako 12 % z celej populácie SR. **Prirodzený, celkový aj migračný prírastok** sú v negatívnych číslach, oproti roku 2011 bol zaznamenaný 1,22 % prepad v prípade prirodzeného prírastku a 1,17 % pokles v celkovom prírastku. Migračný prírastok je oproti predchádzajúcemu roku na približne rovnakej úrovni. **Podiel žien na celkovom počte obyvateľstva** je 339 tisíc, čo predstavuje 51,6 %. BBK je jeden z troch krajov, z ktorého sa dlhodobo vysťahováva pomerne veľa obyvateľov predovšetkým za prácou. V salde sťahovania je BBK na 2. mieste (za Prešovským krajom). V r. 2012 dosiahlo saldo sťahovania na 1000 obyvateľov hodnotu -0,99, spolu sa vysťahovalo 2903 ľudí, čo predstavuje 0,44 % z celkového počtu obyvateľov kraja.

V produktívnom veku (podľa európskeho štandardu veková skupina 15-64 rokov) sa nachádza 71,65 % z celkového počtu obyvateľstva kraja (471 798 ľudí), oproti roku 2011 tento počet klesol o 2 799 ľudí (0,6 %). Z celkového počtu obyvateľov kraja je v produktívnom veku 35,8 % žien a 35,9 % mužov. V banskobystrickom kraji sa výrazne prejavuje proces starnutia obyvateľstva a podiel mladých do 14 rokov mierne klesá (s výnimkou v roku 2011), pomaly narastá podiel obyvateľstva v **poproduktívnom veku**, v porovnaní s rokom 2011 sa jedná o 2,5 % nárast v počte ľudí v poproduktívnom veku. Na deti vo veku 0 - 14 rokov pripadalo v roku 2012 iba 14,7 % z celkového počtu obyvateľov kraja (96 900 detí). Podiel populácie v poproduktívnom veku je

13,6 % (89 792 ľudí), pričom 63 % z počtu obyvateľov v poproduktívnom veku tvoria ženy. **Priemerný vek** sa z roka na rok mierne zvyšuje.

Viac ako polovica obyvateľstva Banskobystrického kraja (53,25 %) žije v mestách, najviac **mestského obyvateľstva** žije v okrese Banská Bystrica (12,1 %), potom v okrese Zvolen (7,3 %) a nasleduje okres Lučenec (6 %) a Okres Rimavská Sobota (5,5 %). **Hustota zaľudnenia** kraja v roku 2012 predstavuje 69,6 obyvateľov na km², oproti roku 2011 sa jedná o mierny pokles, táto hustota je však dlhodobo výrazne najnižšia zo všetkých krajov. Banskobystrický kraj sa radí do skupiny ostatný vidiecky región.

Trh práce a sociálne štatistiky							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
13.	Miera zamestnanosti (20-64, VZPS, %)	69,5	65,8	62,9	63,3	63,4	
14.	Miera nezamestnanosti (VZPS, v %)	18,2	18,8	18,6	17,5	18,0	
15.	Počet dlhodobo nezamestnaných (VZPS, v tis.)	43,3	38,7	38,2	36,5	40,4	
16.	Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda (v €)	600	605	635	652	675	706
17.	Čisté peňažné príjmy (v €)	331,48	323,81	335,25	349,62	353,07	
18.	Výdavky domácností (v €)	318,73	283,75	292,91	303,31	313,35	
19.	Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením (v %)	23,3	22,9	25,9	23,7	24,3	
20.	Miera rizika chudoby – 60% mediánu (v %)	13,5	13,6	16,9	15,3	15,6	

Trh práce a sociálne štatistiky

Miera zamestnanosti v BBK bola v r. 2012 na úrovni 63,4 % - vzrástla len o 0,1 % (celoslovenský priemer – 64,6,1 %). Miera nezamestnanosti v BBK je podľa ÚPSVR dlhodobo je najvyššia v rámci SR. Podľa VZPS v roku 2012 predstavovala 18,0 %, (18,6 % - 2011). Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením narástla oproti predchádzajúcemu roku (2011) o 0,6 % a miera rizika chudoby taktiež vzrástla na 15,6 % v roku 2012 (oproti roku 2011 o 0,3 %). Len dva okresy kraja (BB a ZV) majú nižšiu mieru nezamestnanosti ako je priemerná miera nezamestnanosti SR. V rámci SR je z okresov dlhodobo najvyššia nezamestnanosť v okrese Rimavská Sobota a Revúca (viac 30 %). Ďalšie okresy – Veľký Krtíš, Lučenec a Poltár sa dlhodobo nachádzajú v prvej desiatke okresov s najvyššou mierou nezamestnanosti SR. Na zvýšenie miery nezamestnanosti v posledných rokoch mala hlavný vplyv kríza a jej dopad sa nepodarilo zlomiť. Kraj má vysoký počet dlhodobo nezamestnaných a vysokú nezamestnanosť absolventov škôl, pričom sa už dlhodobo prejavuje nedostatok kvalitatívne technicky vzdelanej pracovnej sily pre ťažiskové odvetvia priemyslu kraja – hlavne strojárstvo a drevospracujúci priemysel. Rekvalifikácie netechnicky vzdelanej pracovnej sily pre priemysel kraja sú nákladné a neprinášajú očakávaný efekt, preto je v budúcnosti potrebné venovať zvýšenú pozornosť odbornému vzdelávaniu hlavne pre priemyselné odvetvia kraja.

Ku koncu decembra 2012 bolo v kraji podľa evidencie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR 72 009 **uchádzačov o zamestnanie**. Z nich mohlo po predložení ponuky pracovného miesta

nastúpiť do zamestnania 92,9 %. V medziročnom porovnaní vzrástol počet uchádzačov o zamestnanie o 5,8 % a disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie vzrástol medziročne o 6,6 %.

Podľa Štatistického úradu sa **zamestnanosť** v Banskobystrickom kraji medziročne mierne zvýšila. V hospodárstve kraja pracovalo v roku 2012 v priemere 278,6 tis. zamestnancov. V medziročnom porovnaní vzrástol ich počet o 0,9 %. Na zamestnanosti za SR sa kraj podieľal 12 %. Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v kraji dosiahla 675 EUR a v porovnaní s rovnakým obdobím vlani vzrástla o 3,5 %. Za úrovňou priemernej mzdy za SR (805 EUR) zaostala o 130 EUR a v rámci krajov SR bola jedna z najnižších. **Čisté peňažné príjmy** na osobu a mesiac každoročne rástli, s výnimkou roku 2009, kedy sa najviac prejavila kríza. V roku 2012 dosiahli 353,07 EUR, čo je 96,38 % z priemerného príjmu v SR. **Výdavky domácností** sa od roku 2009 znížili a ešte ani v roku 2012 nedosiahli výškou 313.35 EUR úroveň z roku 2008.

Školstvo, veda, výskum		2008	2009	2010	2011	2012	2013
21.	Výdavky na vedu a výskum (v tis. €)	13579	14790	17467	24167	25 840	
22.	Podiel vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov vo veku 30 -34 rokov (v %)	-	-	-	24,18	-	
23.	Počet materských škôl (spolu)	374	373	373	373	370	
24.	Počet základných škôl (spolu)	289	285	283	283	278	
25.	Počet stredných odborných škôl (spolu, od roku 2008)	60	60	60	56	56	
26.	Počet gymnázií (spolu, od 2008)	32	32	32	30	30	
27.	Počet vysokých škôl (spolu)	3	3	3	4	4	

Výdavky na vedu a výskum (VaV)

Napriek tomu, že výdavky na vedu a výskum majú v posledných rokoch stúpajúcu tendenciu, sú veľmi nízke a výrazne zaostávajú za priemerom SR, čo sa prejavuje aj v zaostávaní hospodárstva kraja. V oblasti vedy, výskumu a inovácií bolo v roku 2011 v kraji zamestnaných len 5,9 % všetkých zamestnancov VaV SR. Kraj sa z hľadiska výdavkov ako aj počtu zamestnancov v oblasti VaV umiestňuje v porovnaní s ostatnými kraji na 3. alebo 4. priečke odzadu.

Školstvo v BBK je charakterizované rozvinutou sieťou všetkých typov škôl, ktorých regionálne rozmiestnenie odráža tak potreby pri zabezpečovaní výchovy a vzdelávania detí predškolského a školopovinného veku, ako aj potreby prípravy na povolanie v sieti stredných a vysokých škôl.

Počet materských škôl v BBK vykazuje podľa dostupných štatistík v období od roku 2004 pozvoľné klesanie. **Počet detí zapísaných do materských škôl v BBK** od roku 2004 do roku 2008 tiež pozvoľne klesal (-1442), ale v období od roku 2009 narastá. V roku 2008 bolo v porovnaní s rokom 2012 zapísaných detí menej o 1125 a škôl viac o štyri. V roku 2004 bolo v porovnaní s rokom 2012 zapísaných detí viac o 317 a škôl viac o 25. Ukazovatele počtu materských škôl/počtu zapísaných detí v 2004 – 395/16902, 2006 – 385/15903, 2011 – 373/15968, 2012 - 370/16585. Počet detí navštevujúcich materské školy v BBK v roku 2012 vykazuje 11,09 % podiel v SR (2011/11,08 %). BBK v roku 2012 vykazuje 278 **základných škôl**, čo je 12,76 % podiel v SR (2011/12,85 %) a 49689 **žiakov základných škôl**, čo je 11,55% podiel v SR (2011/11,61 %) . Od roku 2004 (2006) (2008) do roku 2012 BBK zaznamenáva kontinuálny pokles počtu základných

škôl/žiacov - od 2004 o 24/15027, od 2006 o 19/9462, od 2008 o 11/3699. V percentách je pokles v počte škôl/žiacov na úrovni BBK v porovnaní s rokom 2004 o 7,94/23,22, 2006 o 6,4/16, 2008 o 3,8/6,9. (Pre porovnanie vývoja na úrovni BBK s vývojom na úrovni SR uvádzame pokles počtu ZŠ/žiacov v percentách v rámci SR k 2012 v porovnaní s 2004, 2006 a 2008 – 7,0/22,54; 4,77/15,35 a 2,68/6,32.) Štruktúra stredných škôl prešla optimalizáciou. V súčasnosti ju tvoria podľa zákona č. 245/2008 Z. z. gymnáziá, stredné odborné školy a konzervatóriá. Štatistické údaje v roku 2012 vykazujú pre ukazovatele **počet škôl/počet žiakov/počet absolventov v poradí gymnázia /SOŠ/ konzervatóriá** tieto hodnoty: 30-56-2/8336-17737-326/2070-4975-54. Čo sa týka stredných škôl patrí BBK ku krajom s klesajúcim počtom škôl (spolu 105 v roku 2006 oproti 88 v roku 2012), žiakov (spolu 35 724 v 2006 oproti 26399 v 2012) i absolventov (spolu 8 541 v 2006 oproti 7099 v 2012). V BBK sa nachádzajú 4 **vysoké školy**, z toho jedna technická, jedna humanitná a dve umelecké. (RegDat na území SR uvádza 36 VŠ.) Sídlo v kraji má aj jedna fakulta zdravotníckej univerzity so sídlom v Bratislavskom kraji. V roku 2012 študovalo na I. a II. stupni VŠ v BBK formou denného a externého štúdia spolu 15815 **študentov** (v porovnaní s 2008 pokles o 23,47 %), vrátane zahraničných, z toho 9620 žien (60,8 %, SR-60,16 %). Na celkovom počte VŠ študentov v SR v 2012 je to podiel 8,16 % (9,39 % v 2008). Počet absolventov VŠ v BBK v 2012 bol 5383, čo je 8 % objemu absolventov VŠ v SR v 2012 (10,85 % v 2008).

Kultúra

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
28.	Počet divadiel (počet stálych scén, od roku 2009 spolu štátne a neštátne)		12	11	10	11	
28.1	<i>Počet návštevníkov na divadelných predstaveniach</i>		139966	165020	106693	172894	
29.	Počet múzeí	16	17	17	16	17	
29.1	<i>Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách (múzeá)</i>	787597	758179	763159	737670	748238	
30.	Počet galérií	2	2	3	3	3	
30.1	<i>Počet návštevníkov na výstavách a expozíciách (galérie)</i>	17409	17791	20381	13713	13487	
31.	Počet fungujúcich knižníc	345	331	302	287	288	
31.1	<i>Aktívni používatelia knižníc</i>	63242	60307	61289	59284	58389	

Kultúra

BBK má významné postavenie v kultúre SR. Sieť kultúrnych zariadení sledovaných v rámci regionálnej štatistiky RegDat tvoria **divadlá, múzeá, galérie a knižnice**. RegDat uvádza pre rok 2012 v BBK 11 stálych divadelných scén (10 v 2011), 17 múzeí (16 v 2011), 3 galérie (rovnako v 2011) a 288 (287 v 2011) fungujúcich knižníc. **Počty návštevníkov uvedených inštitúcií** v priebehu rokov 2006 – 2012 vykazujú určité rozdiely. Kým hodnoty v roku 2011 boli u všetkých uvedených inštitúcií nižšie ako v roku 2010, v roku 2012 návštevnosť divadelných predstavení bola vyššia ako v 2010 a návštevnosť múzeí vyššia ako v 2011. Počet aktívnych používateľov knižníc sa do 2012 postupne znižuje od 2006 o 11008, od 2008 o 4853 a od 2011 o 895. V roku 2010 pribudla v porovnaní s 2009 jedna galéria a počet návštevníkov galérií vzrástol o 2 590, ale návštevnosť galérií v 2011 a 2012 v porovnaní s rokom 2010 klesá. Pokles v 2011 oproti 2010 predstavuje 6668 návštevníkov a pokles v 2012 oproti 2011 predstavuje 226 návštevníkov. V kraji sa nachádzajú aj tri astronomické zariadenia.

Zdravotníctvo a sociálne služby							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
32.	Počet nemocníc	17	18	19	20	20	
33.	Počet liečební	7	8	8	6	6	
34.	Počet kúpeľov	7	8	7	6	8	
35.	Počet lôžok spolu	6324	6593	6155	6229	6098	
36.	Počet zariadení sociálnej starostlivosti	144	171	207	192	205	
37.	Počet miest v zariadeniach sociálnej starostlivosti	5446	5572	6152	6119	6091	

Zdravotníctvo a sociálne služby

Oblasť zdravotnej starostlivosti je vymedzená niekoľkými ukazovateľmi kvantitatívnej povahy – počet nemocníc, liečební, kúpeľov a lôžok. Oproti roku 2010 pribudla v kraji jedna nemocnica, počet liečební sa však znížil (-2).

Pokiaľ ide o **počet kúpeľov**, BBK disponuje 6 kúpeľnými miestami (Brusno, Číž, Dudince, Kováčová a Sliach), pričom v Dudinciach a na Kováčovej existujú po dva subjekty. V kraji je **205 zariadení sociálnej starostlivosti**, tento počet sa oproti roku 2011 zvýšil o 13, avšak počet miest v zariadeniach sociálnej starostlivosti v porovnaní v predchádzajúcim rokom klesol o 28.

Domový fond (v RegDate – dlhodobý majetok)							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
38.	Počet dokončených bytov	1002	1532	888	1010	842	
39.	Priemerná obytná plocha bytu v m ²	67,2	66,5	71,8	62,7	71,5	

Domový a bytový fond

V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi (2008-2011) sa v Banskobystrickom kraji postavilo v roku 2012 najmenej bytov (842). Tento **počet** je zároveň aj najnižší v rámci všetkých krajov SR. Na úrovni SR sa v roku 2012 postavilo spolu 115 255 bytov, čo znamená, že na 1000 obyvateľov sa postavilo 2,81 bytu. V Banskobystrickom kraji sa podľa tohto prepočtu postavilo len 1,27 bytu na 1000 obyvateľov, pričom však **priemerná obytná plocha bytu** stúpila o 14 % (priemerná obytná plocha bytov v roku 2012 predstavovala 71,5 m²). Ukazovateľ počet postavených bytov v kraji odráža celkovú ekonomickú situáciu, kde úmerne počet postavených bytov klesá v najmenej rozvinutých okresoch. Najmenej bytov sa v roku 2012 postavilo v okresoch Lučenec (0,32 postavených bytov na 1000 obyv.), Revúca (0,40) a Poltár (0,63). Pokiaľ ide o ukazovateľ počet rozostavaných bytov na 1000 obyv., tu sú na to najhoršie okres Revúca (1,86), Rimavská Sobota (2,57) a Brezno (4,90), pričom najlepšia situácia je pre porovnanie v okrese Banská Bystrica (14,32). V Banskobystrickom kraji bolo v roku 2012 rozostavaných 4 606 bytov (7 rozostavaných bytov na 1000 obyv.), čo predstavuje 7,34 % zo všetkých rozostavaných bytov v rámci SR.

HOSPODÁRSKY PROFIL VÚC

Ekonomika, doprava							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
40.	Regionálny HDP (v mil. €, PKS)	9317,32	8478,95	9007,93	8954,76	-	
41.	HDP na obyv. (v PKS)	13631,99	12483,21	13265,89	13247,40	-	
42.	Hrubá pridaná hodnota v bežných cenách (v mil. €)	5526,55	5035,48	5345,63	5350,77	-	
43.	Tvorba hrubého fixného kapitálu v bežných cenách (v mil. €)	1503,22	1168,15	1252,63	1266,03	-	
44.	Počet podnikateľských subjektov	55850	55879	57146	56440	55917	
45.	z toho právnické osoby	10805	11341	12573	13279	14115	
46.	z toho fyzické osoby	45045	44538	44573	43161	41802	
47.	Priame zahraničné investície (v tis. €)	876524	891499	816171	997493	1126316	
48.	Podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej poľ. pôde SR (%)	17,23	17,24	17,20	17,20	17,21	
49.	Cesty II a III. triedy (v km)	2507	2463	2463	2464	2464	
50.	Cesty I. triedy (v km)	680	642	642	643	642	
51.	Rýchlostné cesty (v km)	0	91	91	99	105	
52.	Diaľnice (v km)	0	0	0	0	0	
53.	Dĺžka prevádzkovaných železničných tratí (km)	669	670	670	654	670	

Ekonomika

Hospodárske výsledky BBK odrážajú jeho dlhodobu sa zhoršujúce postavenie v porovnaní s ostatnými krajinami SR. Tento nepriaznivý vývoj potvrdzujú aj sledované ukazovatele, ktorých hodnoty sú v BBK v porovnaní s ostatnými krajinami najnepriaznivejšie resp. druhé najhoršie v SR (po Prešovskom kraji). V roku 2012 sa aj napriek miernemu zvýšeniu absolútnych hodnôt niektorých ukazovateľov v BBK stav výraznejšie nezlepšil v žiadnej oblasti ekonomiky. Celkový objem vytvoreného **regionálneho HDP** v BBK je dlhodobu druhý najnižší v SR po Prešovskom kraji a jeho percentuálny podiel z celkového HDP sa znižuje. V roku 2006 to bolo 8,99 %, v r. 2009 predstavoval 8,75 % celoslovenského HDP a v r. 2011 to bolo už len 8,57 %.

Z hľadiska výšky HDP za BBK ešte ani v r. 2011 nedosiahol výšku objemu z r. 2008. Objem **HDP na obyvateľa Banskobystrického kraja** dlhodobu klesá a je taktiež 2. najnižší v SR (po Prešovskom kraji). V roku 2011 dosiahol podiel HDP na obyvateľa BBK len 70,08 % priemeru SR, čo je najnižšia doterajšia hodnota od vzniku samosprávnych krajov (v r. 2002 bol tento podiel až 93 %!).

Najvyššia pridaná hodnota je v kraji tvorená podobne ako v SR vo sfére obchodných, dopravných, ubytovacích a stravovacích služieb a v oblasti ťažby, priemyslu, plynu, vody a odpadov. Najväčší pokles v tvorbe pridanej hodnoty je zaznamenávaný vo všetkých oblastiach, no najväčší je v oblasti poľnohospodárstva a lesníctva (o 1/3 %) a v sfére priemyslu (o 1/4 %). Naopak nárast pridanej hodnoty až o 1/10 je v kraji zaznamenaný vo sfére informácií a komunikácií.

Stagnujú aj priemerné hodnoty ostatných ekonomických ukazovateľov a intenzita rastu výroby je v BBK zo všetkých krajov SR najnižšia. Dosiagnuté tržby za vlastné výkony a tovar priemyselnej výroby v r. 2012 ešte stále nedosiahli úroveň tržieb z r. 2008.

BBK dosahuje v porovnaní s ostatnými krajmi horšie výsledky vo všetkých produkčných odvetviach. Najhoršie je na tom **priemysel**. Kým v roku 2000 bol podiel BBK na tržbách za vlastné výkony a tovar v priemysle v rámci SR 8,4 %, v roku 2012 to bolo už len necelých 5 %, čo predstavuje pokles až o 40 %, kým napr. v Prešovskom kraji sa tento podiel znížil len o 1,5 %. Dlhodobý najväčší podiel na tržbách za vlastné výkony a tovar v kraji tvorí výroba a spracovanie kovov – 29,5 % (2012), potom nasledovala výroba motorových vozidiel - 8,6 %, výroba chemikálií 7,9 % a spracovanie dreva 6,3 %. Percentuálny podiel strojárkej výroby v kraji je však oveľa vyšší, pretože štatistika ju sleduje v podrobnejšom členení; vysoký podiel predstavuje napr. aj výroba kovových konštrukcií a výroba strojov a zariadení podiel strojárkej výroby spolu tvorí cca 20 celkového hrubého obratu kraja. Z hľadiska zamestnanosti v priemysle strojárstvo zamestnáva najviac osôb (23,5 % v r. 2012), na druhom mieste je hutníctvo (16,7 %). Najvyššia produktivita práce bola dosahovaná v chemickej výrobe a v hutníctve.

Najvýkonnejšie priemyselné okresy sa nachádzajú na severe BBK. V troch okresoch – Žiar nad Hronom, Banská Bystrica a Zvolen sa produkuje viac ako 50 % celkovej priemyselnej výroby kraja, za nimi nasledujú okresy Lučenec a Brezno. Najmenej produkčné sú okresy Poltár a Banská Štiavnica.

Celkový počet podnikateľských subjektov sa od nástupu krízy stále znižuje, pričom u právnických osôb je zaznamenaný nárast. Trend rastu podnikateľských subjektov a znižovania fyzických osôb v kraji zodpovedá celkovému trendu vývoja v SR. Počet fyzických osôb sa znižuje hlavne v dôsledku znižovania počtu živnostníkov, ktorí rušia živnosti, pretože s nimi rozviazali zmluvy väčšie firmy, ktoré ich zamestnávali na zamestnaných pozíciách. Najvyšší počet podnikateľských subjektov sa nachádza v okresoch Banská Bystrica, Zvolen, Brezno, Lučenec a Rimavská Sobota. Prevažná väčšina firiem je koncentrovaná v severozápadných okresoch kraja, z toho až 1/3 je registrovaná v okrese Banská Bystrica. V kraji v roku 2012 pôsobilo 14 115 právnických osôb a 41 802 fyzických osôb. Na 1000 obyvateľov kraja pripadá 63,58 fyzických osôb (priemer v SR je 71,6 FO). Na území BBK sa nachádza 1 232 zahraničných podnikov a 597 medzinárodných podnikov. Stav **priamych zahraničných investícií** medziročne narástol o 128 823 tis. €, avšak z pohľadu celej SR tvorí iba 2,66 % a horšie sa umiestňuje už iba Prešovský kraj (1,16 %).

BBSK prispieva k zvyšovaniu prílevu kapitálu do kraja prostredníctvom marketingových aktivít, ako je napr. propagácia investičných možností vo svojom kraji a to napr. aj prostredníctvom portálu <http://www.bbsk-invest.sk/>.

Napriek tomu, že južná polovica kraja má vhodné podmienky pre **poľnohospodárstvo**, do roku 2011 každoročne dochádzalo ku znižovaniu podielu BBK na tržbách za poľnohospodársku produkciu. V roku 2012 dosiahol podiel kraja na tržbách 9,3 %, čo je o jednu desatinu menej ako v roku 2011. Podiel rozlohy **poľnohospodárskej pôdy** sa už dlhšiu dobu výraznejšie nemení. Tržby za poľnohospodársku produkciu v posledných rokoch predstavujú cca 9 % z celoslovenských tržieb, pričom v roku 2002 predstavovali až 12 %.

Doprava

Dopravný systém kraja nezodpovedá potrebám jeho ekonomického rozvoja. Zaostáva najmä vo vybavenosti modernou cestnou infraštruktúrou. V kraji sa nachádza letisko Sliač, ktoré sa využíva aj na nepravidelnú civilnú dopravu. Dve hlavné železničné trate spájajú juh Slovenska so severom

a západ s východom.

BBK má najdlhšiu cestnú sieť v SR (3 206,3 km), s nulovým podielom **diaľnic** a nízkym podielom **ciest I. triedy** (643,8 km). V kraji sa nachádza aj najväčší počet ciest **II. a III. triedy**, 2464 km, čo predstavuje 17,5 % podiel z celkového počtu ciest II. a III. triedy na Slovensku. V počte vozidiel (11,4 % z celkového počtu vozidiel v SR) sa Banskobystrický kraj radí k posledným miestam medzi kraji v SR, podobné je to aj v počte osobných motorových vozidiel (11,2 %). V preprave osôb dosahuje BBK priemerné hodnoty, za rok 2012 bolo prepravených 41 367 osôb, čo predstavuje 14,3 % zo všetkých prepravených osôb, tento počet má však z roka na rok klesajúcu tendenciu. V preprave tovaru je podiel BBK nízky, 3 147 ton za rok 2011 znamená iba 7 % podiel na celkovej preprave tovaru.

Dĺžka prevádzkových železničných tratí je 670 km, čo predstavuje 18,6% podiel zo všetkých železničných tratí.

Cestovný ruch							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
54.	Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach (podiel kraja)	11,17	10,83	10,69	10,28	10,65	9,89

Cestovný ruch

Banskobystrický samosprávny kraj má so svojim prírodným a kultúrno-historickým potenciálom veľmi dobré podmienky na rozvoj cestovného ruchu. Severná časť kraja je predurčená na rozvoj zimnej rekreácie, kde sú vybudované strediská cestovného ruchu zimnej rekreácie nadregionálneho a medzinárodného významu prevažne v okresoch Banská Bystrica, Brezno a čiastočne Banská Štiavnica, Žiar nad Hronom a Detva. Južná časť kraja, ktorá je charakteristická kotlinami je vhodná na letnú rekreáciu a návštevníkom sú k dispozícii termálne kúpaliská a vodné plochy /Dolná Strehová, Dudince, Číž, Teplý vrch.../. BBK má bohatý potenciál minerálnych a termálnych vôd využívaných v kúpeľných mestách a miestach Brusno, Sliach, Kováčová, Dudince, Sklené Teplice a Číž, ktoré sú alokované v okresoch Banská Bystrica, Zvolen, Krupina, Žiar nad Hronom a Rimavská Sobota. Vzhľadom k neustálemu rozvoju doplnkových služieb kúpeľné zariadenia prispievajú k rozvoju aktívneho cestovného ruchu a okrem liečebných procedúr poskytujú aj široké rekreačno-relaxačné aktivity. Infraštruktúra v jednotlivých strediskách cestovného ruchu bola vybudovaná z prostriedkov fondov EÚ. K vytváraniu nových pracovných príležitostí dochádza aj vo vidieckych regiónoch, kde sú možnosti pre rozvoj vidieckej turistiky a agroturistiky. Veľké rezervy sú aj vo vinárskych tradíciách a kulinárskom dedičstve pri využití regionálnych produktov v typických vidieckych oblastiach.

S rozvojom cestovného ruchu súvisí aj počet existujúcich ubytovacích zariadení v BBK a v jeho jednotlivých okresoch, štruktúra ubytovacích zariadení podľa ich kategorizácie, **počet návštevníkov** – domácich a zahraničných. K 31. 12. 2013 dosiahol podiel návštevnosti v rámci SR 9,89 %, čím sa radí na 4. miesto za Bratislavským, Žilinským a Prešovským samosprávnym krajom. V počte ubytovacích zariadení podiel kraja predstavuje 14,17 % v rámci SR a najväčšia návštevnosť je zaznamenaná v okresoch Banská Bystrica, Brezno, Krupina a Zvolen. Z hľadiska štruktúry ubytovacích zariadení prevažuje ubytovanie v kategórii hotely, motely a penzióny v počte 168 z celkového počtu 494 prevádzkových jednotiek.

K 31.12.2013 ubytovacie služby využilo 400 251 návštevníkov, z ktorých 323 247 boli domáci návštevníci a zvyšných 77 004 tvorili návštevníci zahraniční. V medziročnom porovnaní 2013/2012 poklesol počet ubytovacích zariadení o 33 prevádzkových jednotiek a počet návštevníkov o 1 618 osôb.

Energetika

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
55.	Spotreba elektriny (MW, podiel kraja na celkovej spotrebe, v %)	19,15	18,92	20,16	19,13	18,56	
56.	Spotreba zemného plynu (1000 m ³ , podiel kraja na celkovej spotrebe)	7,11	7,24	8,56	7,64	7,68	

Energetika

Podiel spotreby elektrickej energie a plynu je v kraji dlhodobo pomerne vyrovnaný. BBK má druhú najväčšiu **spotrebu elektrickej energie** na Slovensku, podiel kraja na celkovej spotrebe v roku

2012 bol 18,56 % (3 319 889 MWh). Oproti roku 2010 sa však jedná o 1,6 % pokles. Najväčšími spotrebiteľmi sú metalurgické kombináty – železiarne a spracovatelia hliníka a magnezitu – v okresoch Žiar nad Hronom, Brezno a Revúca.

BBK má nízku spotrebu koksu a uhlia, spotreba kraja na celkovej spotrebe v rámci SR tvorí podiel iba 2,24 %, je tu taktiež nízka **spotrebu zemného plynu** (7,7 % podiel kraja na celkovej spotrebe v rámci Slovenska), spotreba nafty je na úrovni 11,3 % (60 091 ton).

BBK má od roku 2012 spracovanú energetickú koncepciu využívania obnoviteľných zdrojov energie v zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti BBK, v nadväznosti na ktorú sa realizujú opatrenia na znižovanie energetickej náročnosti najmä v zariadeniach kraja.

ENVIRONMENTÁLNY PROFIL VÚC

Životné prostredie		2008	2009	2010	2011	2012	2013
57.	Podiel chránených území (v %)	34,82	34,82	34,82	34,82	34,82	
58.	Množstvo komunálneho odpadu (spolu za kraj, v tonách)	177625	170937	176795	176752	181258	
59.	Množstvo komunálneho odpadu na obyvateľa kraja (v kg)	271,72	261,7	270,83	267,69	274,92	
60.	Podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu (v %)	3,38	9,37	13,93	13,50	18,59	
61.	Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov (v %)	90,6	85,6	85,8	86,7	86,2	
62.	Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť (v %)	60,3	60,9	60,8	61,1	60,5	
63.	<i>Produkcia tuhých emisií (v t)</i>	6566,0	6497,2	6327,9	6772,2	6853,9	
64.	<i>Produkcia oxidu uhoľnatého (v t)</i>	29303,0	27604,0	25728,1	26444,7	27266	

Životné prostredie

V rámci Banskobystrického kraja sa mierne zvyšuje **celkové množstvo komunálneho odpadu**, v rámci obcí BBK bolo v roku 2012 vyprodukovaných spolu 181,3 tis. ton komunálneho odpadu, čo predstavuje oproti rokom 2010 a 2011 nárast o cca 4500 ton. Toto množstvo predstavuje 10,4 % podiel vyprodukovaného **komunálneho odpadu** zo všetkých obcí SR. Na jedného obyvateľa BBK pripadá takmer 275 kg odpadu a **zhodnocovanie** je na nízkej úrovni, ale oproti roku 2011 sa mierne zvýšilo. V roku 2012 sa zhodnotilo približne 18,6 % komunálneho odpadu, pričom priemer na Slovensku je 25 %. Až 81,4 % komunálneho odpadu z obcí BBK skončilo v roku 2012 na skládkach.

Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov v roku 2012 (86,2 %) sa oproti predchádzajúcemu roku mierne znížil (pokles o 0,5 %), toto množstvo je však stále menšie oproti roku 2008 (podiel bol na úrovni 90,6 %). Na **kanalizačnú verejnú sieť je napojených** 60,5 %, čo je pod priemerom v SR (62,4 %). Výstavbu verejných vodovodov pre zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou a kanalizácii rieši Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie BBK, ktorý zabezpečoval Krajský úrad životného prostredia v Banskej Bystrici. V Banskobystrickom kraji sa nachádza spolu 111 čistiarň odpadových vôd, čo je druhý najvyšší

počet na Slovensku za Prešovským krajom.

Do roku 2010 klesala **produkcia tuhých emisií**, avšak v roku 2012 sa zvýšila o 526 ton, čo v porovnaní s rokom 2010 predstavuje nárast o 7,7 %. Taktiež sa v porovnaní s rokom 2010 zvýšila produkcia oxidu uhoľnatého. Najväčší nárast **produkcie oxidu uhoľnatého** bol Banskobystrickým kraji zaznamenaný v Slovenských magnezitových závodoch v Jelšave v súvislosti s výrobou magnezitového slínku v rotačných a šachtových peciach. Oproti roku 2010 sa jedná o 5,6 % nárast. Z hľadiska kvality ovzdušia je Banskobystrický kraj zaradený medzi územia s oblasťami, ktoré si vyžadujú osobitnú ochranu ovzdušia. V kraji sa nachádzajú štyri oblasti riadenia kvality.

Prírodný potenciál Banskobystrického kraja spočíva predovšetkým v lesnom a vodnom bohatstve. V rozlohe lesnej pôdy sa Banskobystrický kraj zo všetkých krajov umiestnil na prvom mieste, rozloha lesnej pôdy tvorí 23 % (4 644 87,4 ha) z celkovej výmery pôdy na Slovensku, v rámci kraja je tento podiel 49 % (464 487 ha). Banskobystrický kraj má v rámci krajov Slovenska najväčšiu výmeru **chránených území**, ktorá predstavuje takmer 35 % jeho výmery. V rámci národnej sústavy chránených území sa v ňom nachádza alebo doň čiastočne zasahuje 5 národných parkov (NP) – NP Muránska planina, NP Nízke Tatry, NP Veľká Fatra, NP Slovenský raj, NP Slovenský kras a 4 chránené krajinné oblasti (CHKO) – CHKO Poľana, CHKO Štiavnické vrchy, CHKO Cerová vrchovina a CHKO Ponitrie. Z maloplošných chránených území sa v kraji nachádza 34 národných prírodných rezervácií, 85 prírodných rezervácií, 37 chránených areálov, 49 prírodných pamiatok a 8 národných prírodných pamiatok. V rámci siete NATURA evidujeme 98 území európskeho významu (ÚEV) a 7 chránených vtáčích území (CHVU).

Vodné bohatstvo kraja reprezentujú chránené vodohospodárske oblasti alebo ich časti - Veľká Fatra, Nízke Tatry (západná a východná časť), Horné povodie Ipeľ, Rimavice a Slatiny, Muránska planina. Chránené vodohospodárske oblasti v dôsledku vhodných prírodných podmienok vytvárajú priaznivé akumulácie povrchových a podzemných vôd. Na území kraja sa nachádza aj 106 vodohospodársky významných tokov, z toho 50 v povodí Hrona, 31 v povodí Ipeľ a 25 v povodí Slanej. Hydrologické pomery Banskobystrického kraja sú ovplyvnené prírodným členením. Na jeho území sú tri hydrologické celky - Hron, Ipeľ a Slaná. V povodiach riek je vybudovaných 74 vodných nádrží, z čoho 4 nádrže sú vodárenské (Klenovec, Hriňová, Málinec, Rozgrund). Do listiny svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO je zapísaný banskoštiavnický vodohospodársky systém (do dnešného dňa sa zachovalo 23 tajchov).

Na území kraja sú významné kúpeľné miesta Brusno, Číž, Dudince, Kováčová, Sliač a Sklené Teplice, prírodné liečivé zdroje v Brusne, Číži, Dudinciach, Kováčovej, Sliači a Sklených Tepliciach, ktoré sú využívané na poskytovanie kúpeľnej starostlivosti a prírodné minerálne zdroje v Čeríne, Klokoči, Fiľakove, Maštinci, Santovke, Slatine a Tornali a termálne pramene v Dolnej Strehovej, Tornali, Veľkej Suchej, Vyhniach, Rapovciach, Rimavskej Sobote, Kremnici a Sielnici.

Prehľad plnenia príjmov a čerpania výdavkov

V tisícoch €

BANSKOBYSTRICKÝ SAMOPSRÁVNÝ KRAJ				
PRÍJMY	2010	2011	2012	2013
Daňové príjmy	61 572	71 538	72 451	75 099
Nedaňové príjmy	13 273	12 977	12 835	13 700
Granty a transfery	54 440	54 209	58 705	57 201
SPOLU	129 285	138 724	143 991	146 000
Príjmové finančné operácie	4 390	8 128	11 165	12 653
Príjmy a fin. operácie spolu	133 675	146 852	155 156	158 653
VÝDAVKY				
Všeobecné verejné služby	8 422	9 384	10 979	9 502
Správa záväzkov a pohľadávok				
Doprava	25 533	23 977	30 861	29 689
Zdravotníctvo	1 041	1 209	985	552
Kultúrne služby	5 489	5 735	5 870	5 441
Vzdelávanie	58 066	56 297	53 931	52 616
Sociálne zabezpečenie	25 117	26 856	25 328	24 224
VÝDAVKY SPOLU	123 668	123 458	127 954	122 024
VÝDAVKOVÉ FINANČNÉ OPERÁCIE	1 152	2 461	3 007	3 762
KAPITÁLOVÉ VÝDAVKY	6 415	14 129	21 660	23 398
VÝDAVKY A FIN. OPERÁCIE SPOLU	131 235	140 048	152 621	149 184
ROZDIEL PRÍJMOV A VÝDAVKOV	2 440	6 804	2 535	9 469

Komentár k plneniu rozpočtu:

Rozpočet príjmov BBSK na rok 2013 bol schválený vo výške 143 254 624,00 eur, v priebehu roka bol zvýšený na 153 893 729,41 eur. Rozpočet príjmov bol splnený len na 94,87 %, keď skutočné plnenie dosiahlo výšku 146 000 430,94 eur. Nesplnenie rozpočtovaných príjmov ovplyvnilo predovšetkým plnenie grantov a transferov ŠR a EÚ, ktoré boli splnené len vo výške 57 201 888,40 eur, čo je 88,16 % upraveného rozpočtu.

Daňové príjmy v roku 2013 tvorili 47,34 % celkových príjmov BBSK. Rozpočet daňových príjmov v roku 2013 bol schválený vo výške 75 000 000,00 eur, k 31.12.2013 bol zvýšený o 466 240 eur. Skutočné plnenie daňových príjmov dosiahlo 99,51 % upraveného rozpočtu. Rozpočet dane z príjmov fyzických osôb (ďalej len DPFO) – kategória 110 bol schválený vo výške 62 500 000,00 eur, čo bolo o 561 460 eur menej v porovnaní so zverejneným podielom BBSK na výnose DPFO uvádzanom MF SR (63 061 460 eur). Skutočný podiel BBSK na výnose DPFO v roku 2013 bol nižší oproti schválenému rozpočtu o 884 722,54 eur a oproti východiskám MF SR o 1 446 182,54 eur. Celkový výnos DPFO na úrovni štátu a tým aj prevod do rozpočtov VÚC ovplyvňujú vysoké objemy vyplatenej zamestnaneckej prémie a daňového bonusu, ktoré výrazne ponížujú výnosy z tejto dane.

Rozpočet dane z motorových vozidiel (ďalej len DMV) na rok 2013 bol schválený vo výške 12 500 000 eur, uznesením ZBBSK č. 469/2013 z 26. apríla 2013 bol zvýšený o 466 240 eur.

Rozpočet DMV bol splnený na 103,99 %, keď príjem DMV dosiahol výšku 13 483 394 eur, čo je v porovnaní s rokom 2012 viac o 863 792 eur.

Rozpočet **nedaňových bežných príjmov** na rok 2013 bol schválený vo výške 11 195 000,00 eur, k 31. 12. 2013 bol upravený na 11 252 433,00 eur. Aj napriek tomu, že rozpočet bol naplnený na 99,94 %, plnenie bolo o 137 402,89 eur vyššie ako v roku 2012. V odvetví Zdravotníctvo bol pokles rozpočtu a aj plnenia príjmov ovplyvnený odpredajom Polikliniky Banská Bystrica. Rozpočet nedaňových **kapitálových príjmov** tvorí príjem z predaja kapitálových aktív a predaja pozemkov:

Príjmy z predaja kapitálových aktív

Rozpočet z predaja kapitálových aktív na rok 2013 bol schválený vo výške 1 500 000 eur. Upravený rozpočet k 31. 12. 2013 bol vo výške 2 201 630,05 eur. Plnenie k 31.12.2013 roka dosiahlo 2 366 266,52 eur, t. j. rozpočet bol splnený na 107,48 %.

Príjmy z predaja pozemkov

Príjmy z predaja pozemkov na rok 2013 v schválenom rozpočte rozpočtované neboli, úpravou rozpočtu boli zvýšené na 88 364,34 eur. Plnenie príjmov k 31. 12. 2013 bolo vo výške 88 364,34 eur, t. j. na 100,00 %.

Rozpočet **bežných grantov a transferov ŠR** na rok 2013 bol schválený v celkovej výške 50 020 000 eur, z ktorých bolo 2 640 000 eur rozpočtovaných z transferov ŠR MPSVR. V I. polroku 2013 bol rozpočet transferov ŠR MPSVR zvýšený o 2 460 000 eur. K naplneniu týchto príjmov v roku 2013 však nedošlo, čo malo negatívny vplyv nielen na plnenie rozpočtu grantov a transferov, ale aj na rozpočet príjmov BBSK.

V schválenom rozpočte **kapitálových grantov a transferov** na rok 2013 boli rozpočtované vo výške 5 539 624,00 eur z predpokladaných refundácií a predfinancovania investičných projektov. V priebehu roka bol rozpočet upravovaný z dôvodu poskytovaných účelových dotácií pre jednotlivé odvetvia BBSK. Upravený rozpočet k 31. 12. 2013 predstavoval sumu 11 476 385,07 eur. Reálne plnenie k 31. 12. 2013 bolo vo výške 8 727 353,61 eur z dôvodu, že nedošlo ku všetkým úhradám finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ pri niektorých investičných projektoch z platobnej jednotky riadiaceho orgánu.

Príjmové finančné operácie

V schválenom rozpočte BBSK na rok 2013 boli rozpočtované prostriedky z úverových zdrojov vo výške 13 000 000 eur. Rozpočet príjmových finančných operácií sa počas roka zvýšil z dôvodu zapojenia prostriedkov ŠR do rozpočtu vo výške 482 792,96 eur a z dôvodu prevodu prostriedkov peňažných fondov vo výške 2 039 011,25 eur. Zároveň bol znížený rozpočet prijatých úverov na 10 484 359,75 eur. Skutočné čerpanie úverových zdrojov v roku 2013 bolo vo výške 9 947 909,75 eur. Z predaja majetkovej účasti (Počúvadlo s. r. o.) získal BBSK finančné prostriedky vo výške 170 100 eur.

Čerpanie **bežných výdavkov BBSK** v roku 2013 bolo poznamenané podieľaním sa BBSK na konsolidácii verejných zdrojov, ku ktorému sa zaviazali predsedovia samosprávnych krajov. Bežné výdavky v porovnaní s rokom 2012 klesli o cca 5 931 tis. eur. K zníženiu výdavkov došlo vo všetkých odvetviach s výnimkou Správy a údržby ciest, kde výdavky vzrástli z dôvodu poskytnutia finančných prostriedkov zo ŠR na odstránenie havarijného stavu ciest po zimnej sezóne.

Kapitálové výdavky BBSK boli financované z daňových príjmov, nedaňových príjmov – predaja majetku BBSK, z účelových dotácií ŠR poskytnutých v zmysle zákona o štátnom rozpočte na rok 2013, z prijatých úverov, zostatku rozpočtu a finančných prostriedkov štrukturálnych fondov. Rozpočet kapitálových výdavkov bol schválený vo výške 22 341 624 eur, po úpravách k 31. 12. 2013 dosiahol výšku 27 874 369,03 eur. Čerpanie ku koncu roka 2013 predstavovalo výšku 23 398 175,56 eur, t. j. 83,94 % z celkového upraveného rozpočtu.

Rozpočet **výdavkových finančných operácií** na rok 2013 bol schválený vo výške 3 775 501 eur na splátky istín v súlade s platnými úverovými zmluvami. Istiny úverov boli uhradené vo výške 3 762 249,08 eur.